

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра менеджменту та економічної безпеки

**ДІЯЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ
АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ**

кваліфікаційна робота
здобувач вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
КРАВЧУК Сергій Анатолійович

Науковий керівник
доктор економічних наук, професор
МЕЛЬНИК Степан Іванович

Рецензент
доктор економічних наук, професор
ШТАНГРЕТ Андрій Михайлович

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
«9» грудня 2024 р., протокол № 1
завідувач кафедри менеджменту
та економічної безпеки

_____ КОПИТКО М. І.

Львів
2024

АНОТАЦІЯ

КРАВЧУК С. А. Діяльність фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2024.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методичні засади фінансової розвідки у системі антикорупційних заходів задля забезпечення фінансової безпеки держави. Здійснено аналіз ефективності антикорупційних органів в Україні. Проаналізовано роль фінансової розвідки в системі антикорупційної діяльності. Запропоновано основні заходи для удосконалення системи протидії корупційним діям.

Ключові слова: фінансова розвідка, антикорупційні органи, антикорупційні заходи, безпекова діяльність, економічна безпека держави.

ABSTRACT

KRAVCHUK S. A. Activities of financial intelligence in the system of anti-corruption measures. – Manuscript.

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market". – Lviv State University of Internal Affairs of the MIA of Ukraine, Lviv, 2024.

The theoretical and methodological principles of financial intelligence in the system of anti-corruption measures to ensure the financial security of the state were investigated in the qualification work. An analysis of the effectiveness of anti-corruption bodies in Ukraine was carried out. The role of financial intelligence in the system of anti-corruption activities is analyzed. The main measures for improving the system of combating corruption are proposed.

Keywords: financial intelligence, anti-corruption bodies, anti-corruption measures, security activities, economic security of the state.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6
1.1. Дослідження теоретичного змісту корупції	6
1.2. Напрями державної антикорупційної політики	10
1.3. Роль фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів	15
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ	23
2.1. Аналіз корупційного впливу на економічну безпеку держави	23
2.2. Діяльність системи антикорупційних органів України	28
2.3. Макроекономічний вимір ефективності антикорупційних заходів.....	33
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ТА ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ УКРАЇНИ	40
3.1. Міжнародний досвід антикорупційних заходів.....	40
3.2. Шляхи інтенсифікації фінансової розвідки задля протидії корупції в Україні	44
Висновки до розділу 3.....	49
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми. Корупція залишається серйозною проблемою для сучасних суспільств, і її масштаби та вплив на соціально-економічні відносини становлять суттєву загрозу. В Україні корупція проникає в усі сфери діяльності та охоплює кожен рівень управління. Це створює значні ризики для національної безпеки та вимагає активних дій для її подолання. Більш того, євроінтеграційний курс, який проголосила влада, насамперед потребує ефективних заходів для боротьби з корупцією, що стане запорукою успішного завершення процесів євроінтеграції.

Одна з ключових проблем функціонування економічної системи України в умовах війни полягає в необхідності інтенсифікації діяльності системи фінансової розвідки, яка б забезпечила ефективний моніторинг та протидію легалізації злочинно отриманих доходів. Зазначена проблема актуалізується в умовах формування прозорих механізмів використання міжнародної фінансової допомоги для забезпечення фінансової стабільності та економічної безпеки держави в умовах війни.

Науковими дослідженнями у сфері антикорупційної діяльності та ролі фінансової розвідки в такого роду процесах присвячені праці багатьох дослідників, зокрема: Бадалова О. С., Білоцький О. В., Валюшко І. В., Васильєва О. І., Гобела В. В., Дика О. С., Іванюта В. В., Козак В. І., Користін О. Є., Кохан Г. В., Настюк В. Я., Наумчук К. М., Онишко О. В., Сопілко І. М., Трепак В. М., Франчук В. І., Чубенко І. В.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних та практичних засад щодо удосконалення системи протидії корупційним діям шляхом інтенсифікації діяльності фінансової розвідки держави. Реалізація мети дослідження потребувала виконання кількох завдань, зокрема:

- проаналізувати теоретичні засади антикорупційної діяльності та ролі фінансової розвідки в такого роду процесах;

- здійснити аналіз функціонування фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів;
- запропонувати шляхи удосконалення антикорупційних заходів шляхом інтенсифікації діяльності фінансової розвідки України.

Об'єктом дослідження є діяльність фінансової розвідки держави.

Предметом дослідження є діяльність фінансової розвідки у системі антикорупційних заходів.

Методи дослідження. В процесі виконання дослідження реалізації використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: метод теоретичного, критичного та компаративного аналізу, синтезу, статистичні методи, графічні методи, дедукція та індукція, метод теоретичного узагальнення, тощо.

Наукова новизна одержаних результатів:

- дістали подальший розвиток заходи антикорупційної протидії шляхом удосконалення діяльності системи фінансової розвідки України.

Основний зміст роботи. У першому розділі проаналізовано теоретичні аспекти функціонування системи антикорупційних заходів держави та роль фінансової розвідки у їх забезпеченні.

У другому розділі проведено аналіз системи антикорупційних заходів держави та ефективності діяльності фінансової розвідки.

У третьому розділі розглянуто світовий досвід організації системи антикорупційних заходів, запропоновано основні шляхи удосконалення цієї системи та діяльності фінансової розвідки України.

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається із анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (44 найменування на 5 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 61 сторінку, із них основний текст – 50 сторінок, який містить 13 рисунків та 4 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Дослідження теоретичного змісту корупції

Кожна держава виконує специфічні функції, що проявляються у різних напрямках діяльності та відображаються у відповідних завданнях, які спрямовані на розвиток та безпеку. Саме через ці функції розкривається природа держави, її важливість та роль у суспільстві, його поступі та захищеності. Деякі з них, такі як захист і оборона, забезпечення національної безпеки, підтримка громадського порядку, є ключовими факторами, що зумовили появу та становлення держави як інституції [2].

Хоча зазначені функції зазнавали суттєвих змін протягом історичного етапу суспільної еволюції, їх важливість для сучасної держави досі залишається незаперечною. Наприкінці XIX – на початку XXI століття з'явилися нові державні функції, такі як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист і страхування, захист довкілля та його відновлення. Ці функції виникли внаслідок нових напрямів розвитку держав: соціальної держави, громадянського суспільства та зеленої економіки. Залежно від історичних традицій, національних особливостей та соціального устрою, держава в різних країнах може брати на себе й інші ролі. Наприклад, у Радянському Союзі централізоване управління всіма економічними процесами та об'єктами було виключною прерогативою держави і партії [7; 35].

У даний час суспільно-наукова думка відзначається біполярністю тенденцій: деякі країни дотримуються жорсткого державного контролю, тоді як інші просувають певну лібералізацію. Такі протилежності можуть призвести до тоталітаризму або анархії. Як наслідок, часто застосовується комбінація цих підходів у пошуку оптимального балансу, що, однак, може сприяти розвитку корупції всередині державної системи [9].

Варто зазначити, що у контексті глобалізації корупція вже не є виключно внутрішньою проблемою окремих держав, а переросла в загальносвітову проблему, яка вимагає відповідних міжнародних дій для боротьби з нею. Історико-теоретичний аналіз показує, що корупція має давню історію і була притаманна суспільствам на всіх етапах їх розвитку, тому заходи протидії повинні бути систематичними та всеосяжними. Відсутність постійної протидії може робити ці заходи неефективними. Крім того, в процесі реалізації антикорупційних стратегій держава повинна постійно відстежувати їх результативність і адаптуватися до змін, зумовлених сучасними умовами та розвитком технологій [14].

Варто підкреслити, що ефективність державної антикорупційної політики значною мірою визначається низкою факторів, серед яких [10]:

- політична воля лідерів країни;
- належне законодавче підґрунтя;
- створення дієвої системи державних органів для боротьби з корупцією;
- розробка і втілення результативної антикорупційної стратегії;
- ефективні антикорупційні заходи.

Дотримання міжнародних стандартів та врахування кращих практик інших країн також є важливими для успішності зазначених зусиль.

Крім того, слід визначити чинники, що ведуть до підвищених рівнів корупції в державі [28; 35]:

- непрозора діяльність центральних та місцевих органів влади;
- відсутність доступу до звітності діяльності цих органів;
- брак політичної волі для впровадження антикорупційних заходів;
- неефективність роботи правоохоронних органів і спеціалізованих установ, які також зазнали впливу корупційних дій державних службовців.
- існування складної та непрозорої системи видачі дозволів і ліцензій;

- сильний вплив олігархів, які перешкоджають впровадженню антикорупційних реформ;
- серйозний конфлікт інтересів у організаціях, які повинні боротися з корупцією, що робить їх неефективними;
- недотримання норм професійної етики у державному та правоохоронному секторах;
- недостатній розвиток законодавства у сфері захисту прав власності;
- проблеми з дотриманням антикорупційних законів і їх недоліки;
- недосконала судова система;
- відсутність системної роботи з виявлення корупції в органах влади;
- брак громадського контролю за фінансами чиновників і політиків;
- відсутність ефективних механізмів для участі громадян у формуванні та реалізації антикорупційної політики та заходів.

Слід зазначити, що боротьба з корупцією зазвичай є складовою ширшої функції держави, що полягає у протидії злочинності [4; 5]. Однак нині є вкрай важливо аби антикорупційні заходи стали окремою функцією держави, що допоможе підвищити їх цілеспрямованість та ефективність. Такий підхід має бути впроваджений у всіх країнах, навіть у тих, де рівень корупції є низьким, оскільки глобалізаційні процеси можуть привести до поширення корупційних практик у ці держави [36].

Розуміння, що охоплює корупційні правопорушення та пов'язані з корупцією дії, є фундаментальним для успішної протидії корупції та підтримання чесності і прозорості в суспільстві. Загалом, узагальнені визначення терміну "корупція" наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Підходи до тлумачення теоретичного змісту поняття «корупція»

№	Джерело	Теоретичний зміст
1	[8]	Корупція - це прагнення кланово-олігархічних структур здійснювати вплив на функціонування фінансово-економічної системи країни та використовувати її як інструмент легалізації (відмивання) ними злочинно одержаних доходів
2	[13]	Корупцію варто вважати не лише негативним соціально-економічним явищем, а й окремим видом тіньової економічної діяльності, та пропонує її розглядати на вищому, середньому й нижчому рівнях організацій й функціонування економіки, політики й суспільства, а також наполягає на необхідності дослідження корупції в розрізі секторів економіки
3	[19]	Корупція виявляється у двох аспектах: 1. корупція є протизаконним діянням посадових осіб, спрямованим на особисте збагачення; 2. корупція це стійкий зв'язок представників владно-управлінських структур зі злочинним середовищем і сприяння йому у протиправній діяльності шляхом використання наданих їм державою повноважень
4	[23]	Корупція як соціально небезпечне явище, змістом якого є система негативних поглядів, настанов і діянь службових осіб інститутів влади та управління, державних і недержавних підприємств, організацій і установ, політичних партій та громадських організацій, спрямованих на задоволення особистих, групових або корпоративних інтересів шляхом використання свого службового становища, всупереч інтересам суспільства та держави
5	[25]	Корупція використовується як механізм експлуатації суспільства й держави тіньовими структурами через посадових осіб шляхом протиправного використання ними наданих повноважень. При цьому, науковець стверджує, що корупція проявляється у декількох напрямках, а саме: 1) через підкуп посадових осіб, що працюють в органах державної влади та державних діячів різного рівня; 2) надання хабарів за позитивне вирішення необхідного питання; 3) протекціонізм працівників (кумівство, родинні зв'язки, дружні відносини)
6	[39]	Корупція – це негативне явище, що «отрує» суспільне життя будь-якої держави. Проблеми корупції залишаються одними з найболючіших у системі органів державної влади. Вони гальмують її розвиток, а запобігання та дієва протидія корупції зазвичай не базуються на розумінні причин її виникнення
7	[41]	Корупція – це складне соціальне явище, яке здійснює негативний вплив як на політичний, так і на соціально-економічний розвиток суспільства та держави загалом. Корупція «передбачає» скоєння протиправних вчинків. Корупція є зловживанням владою і/або службовим становищем задля одержання певної вигоди, що передбачає здійснення протиправної діяльності

Доцільно зауважити, що в усіх визначеннях корупції дослідники згодні щодо її негативного впливу на суспільство, який завдає шкоди суспільним відносинам у різних сферах, таких як економіка, політика, культура тощо [1]. Порівнюючи корупцію з нелегальною економікою, прихильники ринкового підходу вважають її одним із типів економічної поведінки. Вони розглядають корупцію як функціональний інструмент, що сприяє ефективному управлінню та як реакцію на недоліки економічних процесів. Крім того, корупцію можна розглядати як форму інвестування в посади, купівлю державних ресурсів і присвоєння влади. Тобто, особи з управлінськими повноваженнями активно долучаються до загальних процесів, отримуючи з цього певного роду вигоду та дохід.

Аналізуючи різні підходи до визначення поняття «корупція» і зважаючи на її основні риси, можна дійти висновку, що корупція є комплексним і багатогранним явищем. Вона проявляється у незаконному та аморальному використанні особами з владними або управлінськими повноваженнями свого статусу чи впливу з метою власного збагачення або здобуття інших переваг за рахунок держави чи інших громадян. Корупція негативно впливає на різні сфери суспільної діяльності, такі як соціальна, правоохоронна, судова та економічна системи.

1.2. Напрями державної антикорупційної політики

Аби досягнення мети дослідження необхідно насамперед визначити стратегічні напрями антикорупційної політики держави. Встановлення цих напрямів дозволить провести їх критичний аналіз і виявити недоліки в державній антикорупційній політиці, що, в свою чергу, сприятиме їх усуненню та забезпеченню ефективного впровадження антикорупційних заходів. Таким чином, до стратегічних напрямів державної антикорупційної політики можна віднести [42]:

- поліпшення законодавчого забезпечення цього процесу;

- активну боротьбу з політичною корупцією;
- створення системи контролю за розподілом і витратами державних фінансових установ;
- зміцнення незалежності судової гілки влади і забезпечення справедливого та прозорого правосуддя;
- оптимізацію діяльності правоохоронних органів та відповідних спеціальних служб;
- впорядкування організаційної структури, а також проведення ревізії функцій виконавчих органів влади і місцевого самоврядування;
- впровадження принципів «відкритості» та «прозорості» у роботі державних службовців;
- контроль за доходами та витратами державних чиновників;
- здійснення оптимального регулювання і координації антикорупційних політик та конкретних заходів.

Дослідимо більш детально всі попередньо анонсовані заходи. Отже, удосконалення законодавчої бази передбачає ліквідацію існуючих прогалин та колізій, які сприяють або полегшують корупційні дії. Серед основних недоліків національного законодавства в сфері антикорупційних заходів та проявів можемо зокрема виокремити [30-33]:

- ✓ виконання певних правових норм вимагає від адресата значних витрат фінансових ресурсів, що ускладнює його прагнення реалізувати свої права і може сприяти корупційним діям чи проявам;
- ✓ законодавчі норми створюють досить широкий «простір повноважень» для посадових осіб, надаючи їм можливість діяти в різних сферах, що потенційно відкриває шлях для корупційних проявів;
- ✓ у чинному законодавстві відсутні положення, що регулюють діяльність посадових осіб, що надає їм можливість діяти на власний розсуд та може сприяти корупційним практикам;
- ✓ зазвичай законодавчі норми наділяють посадових осіб і державні органи правом видавати підзаконні акти, що підвищує ймовірність прийняття

норм, що відповідають інтересам обмеженого кола осіб, зазвичай представників олігархічних груп.

Зараз розглянемо ще один стратегічний напрямок державної антикорупційної політики – протидію політичній корупції. Політична корупція в цілому визначається як використання ресурсів, що належать державі чи громаді, для досягнення цілей окремих політичних сил [22]. Варто підкреслити, що політична корупція є досить поширеним явищем у сучасному світі. Причинами її розповсюдження є, насамперед, недосконалість інституційного механізму влади в країні або різні функціональні фактори. Крім того, вчені та дослідники часто вказують на недоліки владного інституційного механізму як основні чинники, що сприяють високому рівню корупції в Україні. Отже, для ефективної боротьби з корупційними проявами слід передусім модернізувати інституційний механізм держави, щоб усунути сприятливі умови для корупційних дій та проявів [26].

Велике значення має стратегічний вектор державної антикорупційної політики, який стосується створення системи контролю за розподілом та витратами бюджетних коштів. Цей аспект антикорупційної політики, безсумнівно, є одним з найважливіших, оскільки доступ до бюджетних ресурсів часто створює численні можливості для їх незаконного привласнення чи нецільового використання. Забезпечення такого контролю є складним завданням при розробці антикорупційної політики та реалізації відповідних заходів, проте він має критичну важливість. Підвищення рівня корупції у питаннях витрат і нецільового використання бюджетних фондів ставить під загрозу демократичні цінності і може призвести до соціально-економічного занепаду, що в свою чергу становить загрозу для національної безпеки [29].

Укріплення надійності судової гілки влади та забезпечення правосуддя є важливим стратегічним напрямом антикорупційної політики держави [11]. Слід зазначити, що в країнах із високим рівнем демократії та розвинутою економікою цей аспект може бути менш критичним, проте наша країна перебуває в перехідному стані, і недоліки в роботі судової системи можуть

стати потенційними чинниками корупції. Загалом реформа судової гілки влади вимагає впровадження різноманітних заходів, серед яких: створення нових інститутів у сфері правосуддя, структурні зміни в системі судочинства, а також ініціативи щодо покращення правової свідомості суддів та інших представників цієї галузі.

Щодо стратегічного вектору державної антикорупційної політики, а саме вдосконалення роботи правоохоронних органів та спеціальних служб, слід зазначити, що цей аспект є надзвичайно важливим. Незважаючи на високу якість інших згаданих напрямків, координація та ефективність дій правоохоронців і спецслужб залишаються необхідними, оскільки корупція вимагає систематичної протидії і проявляється в усіх сферах людської діяльності [3]. Таким чином, цей напрямок передбачає реалізацію заходів у двох ключових аспектах [12]:

- зменшення корупційних проявів;
- підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів і спецслужб.

У рамках реалізації цього стратегічного вектору важливо також зосередитися на понятті конфлікту інтересів у контексті протидії корупції. Працівники правоохоронних органів, які розслідують корупційні зловживання серед своїх колег, часто стикаються з конфліктом інтересів і можуть самі стати учасниками корупційних правопорушень [17].

Ще одним стратегічним вектором антикорупційної політики держави є вдосконалення системи та організаційної структури, а також оцінка функцій органів виконавчої влади і місцевого самоврядування. Цей напрямок передбачає реалізацію адміністративної реформи з фокусом на антикорупційні ініціативи, які мають забезпечувати прозорість та відкритість у роботі державних установ. Однак у контексті війни Росії проти України реалізація цього напрямку дійсно стає складнішою, оскільки така прозорість може призвести до ризику витоку інформації, що може бути використана ворогом.

Тим не менш, цей підхід є критично важливим для формування громадянського суспільства та закріплення демократичних цінностей.

До стратегічних напрямків антикорупційної політики держави також входить формування принципів «відкритості» та «прозорості» в діяльності державних службовців. Цей аспект антикорупційної політики зазвичай є як наслідком, так і чинником інституційних реформ. Необхідно підкреслити важливість матеріального та фінансового забезпечення учасників антикорупційних заходів. Мотивація працівників правоохоронних органів у боротьбі з корупцією значною мірою залежить від їхніх умов праці та рівня заробітної плати. Таким чином, реалізація цього напрямку стане дієвим інструментом антикорупційної політики лише за умови адекватного матеріального забезпечення учасників антикорупційної діяльності [6; 24].

Варто перейти до аналізу наступного стратегічного вектору державної антикорупційної політики – контроль за доходами та витратами державних службовців і чиновників. Цей напрям також є вкрай важливим, оскільки він передбачає максимальну прозорість фінансів працівників правоохоронних органів та спецслужб. Додатково така прозорість досягається шляхом створення демократичних управлінських інститутів та розвитку громадянського суспільства [34].

На завершення теоретичного аналізу розглянемо стратегічний вектор державної антикорупційної політики, що стосується регулювання та координації антикорупційних заходів. Аналізуючи цей аспект, слід зазначити, що він більше стосується методології реалізації антикорупційної політики, ніж окремих напрямів. Цей стратегічний напрям передбачає вдосконалення методологічних підходів для забезпечення злагодженої та узгодженої взаємодії всіх органів, відповідальних за антикорупційну діяльність.

1.3. Роль фінансової розвідки в системі антикорупційних заходів

Фінансова розвідка є ключовим інструментом у боротьбі з корупцією завдяки своїй здатності виявляти і припиняти фінансування корупційних схем і осіб. Це сприяє зменшенню можливостей для зловживання владою та недобросовісної діяльності. Для ефективного проведення фінансових розслідувань необхідно ретельно аналізувати фінансові транзакції, виявляти недекларовані або неправомірно отримані кошти, а також шляхи їх легалізації. Такі розслідування не лише дозволяють розкрити конкретні корупційні схеми, але й сприяють розробці дієвих механізмів запобігання подібним правопорушенням у майбутньому [42].

Належно розроблена та ефективно реалізована стратегія фінансових розслідувань може суттєво поліпшити ситуацію у сфері боротьби з корупцією в країні. Така стратегія включає адекватне фінансування та підтримку фінансових установ, а також надання їм необхідних повноважень і ресурсів для проведення розслідувань. Важливим є також розвиток співпраці з міжнародними партнерами для обміну досвідом і відповідного роду інформацією. Крім того, систематичний та комплексний підхід до фінансових розслідувань є критично важливим, оскільки тільки таким чином можна ефективно впливати на всі аспекти корупційних схем і осіб, які їх реалізують.

Наукова розвідка [20; 21; 43] дає змогу ознайомитись з аналізом різних підходів до тлумачення корупції в різних країнах. Зазначено, що корупція є досить складним явищем, і проводиться детальний розгляд різних трактувань цього терміну. Між корупцією та процесом легалізації злочинних доходів існує тісний зв'язок, оскільки злочинці мають необхідність приховувати джерела незаконно отриманих фінансів і створювати схеми для їх подальшого легального використання. У такій ситуації роль фінансової розвідки стає все більш значущою для контролю за цими процесами.

Фінансова розвідка та антикорупційні процеси перебувають у тісному взаємозв'язку, оскільки обидва ці напрямки націлені на боротьбу з корупцією

та фінансовими злочинами, які є суттєвою загрозою для стабільності та розвитку суспільства. Далі буде наведено більш детальний аналіз цього зв'язку [11; 12; 44]:

- ✓ збір та аналіз фінансових даних, оскільки фінансова розвідка включає процеси збору, аналізу та обробки інформації про фінансові транзакції, що можуть бути пов'язані з корупційними вчинками, такого роду інформація може містити дані про суми, що перераховуються на банківські рахунки, угоди з нерухомістю, а також переміщення коштів на закордонні рахунки;
- ✓ фінансова розвідка націлена на виявлення схем відмивання коштів, які можуть бути асоційовані з корупційними діями, вона дозволяє відстежувати фінансові потоки і ідентифікувати осіб, які можуть бути залучені до реалізації таких схем;
- ✓ запобігання та розслідування корупційних схем, адже фінансова розвідка забезпечує важливу інформацію для виявлення та розслідування корупційних практик, крім того вона сприяє виявленню незаконних фінансових трансакцій і вказує на осіб, які за ними стоять, що дозволяє правоохоронним органам діяти більш ефективно;
- ✓ підтримка антикорупційних установ шляхом надання їм доступу до фінансових даних та аналітичних звітів, які можуть бути використані в судовому процесі для доведення провини осіб, залучених у корупційні схеми;
- ✓ фінансова розвідка здійснюється на міжнародному рівні, що сприяє обміну даними та співпраці між країнами в боротьбі з корупцією та фінансовими злочинами.

Таким чином, фінансова розвідка відіграє важливу роль в ідентифікації, розслідуванні та боротьбі з корупційними схемами, що дає змогу ідентифікувати її як невід'ємну частину антикорупційного процесу.

Цікаво, що більшість дослідників вважають терміни "фінансова розвідка" та "фінансовий моніторинг" взаємопов'язаними елементами специфічного

напрямку державного фінансового контролю. Проте в українському науковому середовищі найчастіше вживається термін «фінансовий моніторинг», який є більш розповсюдженим у порівнянні з більш новітнім терміном «фінансова розвідка» [12].

Фінансова розвідка розглядається як процес збору та аналізу даних щодо фінансових операцій і транзакцій, що відбуваються між різними особами, із метою виявлення потенційних ознак фінансових злочинів. В цьому аспекті фінансова розвідка може виступати як одна з фаз фінансового моніторингу [3; 11].

Зазначимо також, що в офіційному визначенні цього терміну, яке наводиться у законодавстві України, йдеться про сукупність заходів, які вживаються учасниками фінансової розвідки для запобігання та протидії незаконним фінансовим операціям. Ця сукупність охоплює проведення державного фінансового моніторингу та первісний аналіз фінансових транзакцій.

Отже, фінансовий моніторинг – це система заходів, спрямованих на виявлення, запобігання та протидію фінансовим злочинам, зокрема, відмиванню грошей і фінансуванню тероризму. Цей процес включає не тільки збір і аналіз даних щодо фінансових операцій, але й оцінку ризиків, співпрацю з різними державними органами та розробку стратегій для боротьби з фінансовою злочинністю. Отже, фінансова розвідка є важливою складовою фінансового моніторингу, хоча і не повністю його замінює.

Вчені мають різні підходи до трактування фінансового моніторингу. Деякі з них вважають його самостійною сферою фінансового контролю [18], тоді як інші підходять до нього як до системи регулярного спостереження, метою якої є прогнозування ризиків, пов'язаних з відмиванням грошей [23]. Ці різноманітні погляди викликають певну неоднозначність у розумінні того, яке з визначень є більш загальним [25].

Деякі дослідники охарактеризують фінансовий моніторинг як сукупність заходів, які закріплені законодавством і включають правоохоронні,

інформаційні та контрольні механізми. Ці дії виконуються суб'єктами фінансового моніторингу з метою запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей, отриманих злочинним шляхом, та фінансування терористичних актів. У цьому контексті автори зосереджуються в основному на процедурах, пов'язаних саме з цими операціями, а не на всій системі державного фінансового моніторингу загалом.

У наукових джерелах фінансовий моніторинг часто описується як сукупність заходів, що охоплюють правоохоронні, інформаційні та контрольні процедури, закріплені законодавчими актами. Метою цих заходів є запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей, здобутих злочинним шляхом, а також фінансування тероризму. Прихильники цього підходу акцентують увагу на конкретних процедурах, що стосуються виключно таких операцій, а не на всій системі державного фінансового моніторингу в цілому [25].

Окремі науковці [15; 22] підкреслюють значення фінансової розвідки як складової системи економічного управління країни. Фінансова розвідка забезпечує отримання об'єктивної та актуальної інформації про зміни в навколишньому середовищі. Ця діяльність грає ключову роль у визначенні ефективності системи протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Відповідно до законодавства України, фінансова розвідка регулюється як набір спеціальних заходів, що мають на меті запобігання легалізації доходів з кримінальними джерелами на державному та первинному рівнях.

Слід зазначити, що національне законодавство [27; 30-32] трактує фінансовий моніторинг як самостійну систему з унікальними елементами та складовими. На наш погляд, фінансова розвідка є ключовою складовою механізму боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, в тісній взаємодії з правоохоронними та міжнародними системами, що протидіють відмиванню грошей і фінансуванню тероризму.

Дослідники [25; 37] підкреслюють, що фінансовий моніторинг виходить за межі лише антилегалізаційних заходів і включає різноманітні методи, засоби, інструменти, механізми та важелі для боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом.

Розглядаючи різні підходи до визначення природи фінансової розвідки, варто звернути увагу на думки дослідників щодо фінансового моніторингу [11; 13]. В цілому, науковці вважають фінансовий моніторинг складовою фінансового контролю, що має на меті виявлення, запобігання та протидію злочинним діям, пов'язаним із легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом. Вони виділяють ключові завдання фінансової розвідки, які охоплюють виявлення та накопичення доходів і активів, ідентифікацію підозрілих фінансових операцій, розкриття фактів приховування джерел коштів, виявлення злочинних угруповань та встановлення осіб, що мають до них відношення.

Інші дослідники [29] тлумачать фінансовий моніторинг як елемент системи державного фінансового контролю, реалізація якого доручена відповідним органам державної влади та спеціалізованим установам. Вони звертають увагу на відмінності щодо проведення фінансового моніторингу, фокусуючись на виявленні підозрілих фінансових операцій.

Група науковців [11; 12; 13] трактують фінансовий моніторинг як комплекс заходів, спрямованих на виявлення та аналіз підозрілих фінансових операцій, а також на визначення їх зв'язку з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом.

Таким чином, суть фінансової розвідки проявляється через різноманітні підходи до її інтерпретації та реалізації. Ця діяльність є важливою складовою стратегій протидії легалізації доходів, отриманих кримінальним шляхом, і також грає ключову роль у боротьбі з корупцією, забезпечуючи комплексний і систематичний підхід до запобігання та протидії цій проблемі.

Підрозділи фінансової розвідки займають важливу позицію в боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму як на національному, так і

на міжнародному рівнях. Їхня роль стає дедалі значнішою у контексті протидії корупції, оскільки як державні, так і приватні структури намагаються експлуатувати фінансову систему для легалізації доходів, отриманих від корупційних дій.

Ключовими завданнями підрозділів фінансової розвідки є ініціювання та управління фінансовими розслідуваннями в контексті протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму. Ці підрозділи займаються збором, аналізом та обміном інформацією, що стосується відмивання коштів, а також виявленням попередніх правопорушень і фінансування терористичної діяльності. Їхня робота має вирішальне значення для підтримки фінансової безпеки та запобігання використанню фінансової системи в ілюзорних цілях [23; 40].

Аналіз існуючих досліджень у цій галузі показує, що ефективна протидія корупції за допомогою інструментів фінансової розвідки потребує комплексного підходу і стає надзвичайно важливою в умовах невизначеності та нестабільності. Крім того, боротьба з корупцією через фінансову розвідку є особливим видом діяльності, що передбачає реалізацію набору заходів політико-правового, організаційного та соціально-економічного характеру. Ці заходи націлені на зниження корупційних ризиків, запобігання проявам корупції, а також на підвищення ефективності боротьби із цим явищем, зокрема шляхом усунення умов і причин, що сприяють його виникненню, і зменшення його впливу на соціальні процеси.

Висновки до розділу 1

В результаті проведеного теоретичного аналізу визначено ключові фактори, які визначають ефективність державної антикорупційної політики: політична воля лідерів країни; належне законодавче підґрунтя; створення дієвої системи державних органів для боротьби з корупцією; розробка і втілення результативної антикорупційної стратегії; ефективні антикорупційні заходи.

Встановлено чинники, які сприяють корупції в державі: непрозора діяльність центральних та місцевих органів влади; відсутність доступу до звітності діяльності цих органів; брак політичної волі для впровадження антикорупційних заходів; неефективність роботи правоохоронних органів і спеціалізованих установ, які також зазнали впливу корупційних дій державних службовців; існування складної та непрозорої системи видачі дозволів і ліцензій; сильний вплив олігархів, які перешкоджають впровадженню антикорупційних реформ; серйозний конфлікт інтересів у організаціях, які повинні боротися з корупцією, що робить їх неефективними; недотримання норм професійної етики у державному та правоохоронному секторах; недостатній розвиток законодавства у сфері захисту прав власності; проблеми з дотриманням антикорупційних законів і їх недоліки; недосконала судова система; відсутність системної роботи з виявлення корупції в органах влади; брак громадського контролю за фінансами чиновників і політиків; відсутність ефективних механізмів для участі громадян у формуванні та реалізації антикорупційної політики та заходів.

Проведено критичний аналіз понятійно-категоріального апарату, в результаті чого зроблено висновок, що в усіх визначеннях корупції дослідники вказують на її негативний вплив на суспільство, який завдає шкоди суспільним відносинам у різних сферах. З іншого боку, корупцію розглядають як форму інвестування в посади, купівлю державних ресурсів і присвоєння влади.

Аналізуючи різні підходи до визначення поняття «корупція» і зважаючи на її основні риси, можна дійти висновку, що корупція є комплексним і багатогранним явищем. Вона проявляється у незаконному та аморальному використанні особами з владними або управлінськими повноваженнями свого статусу чи впливу з метою власного збагачення або здобуття інших переваг за рахунок держави чи інших громадян. Корупція негативно впливає на різні сфери суспільної діяльності, такі як соціальна, правоохоронна, судова та економічна системи.

Ідентифіковано основні недоліки національного законодавства в сфері антикорупційних заходів: виконання певних правових норм вимагає від адресата значних витрат фінансових ресурсів, що ускладнює його прагнення реалізувати свої права і може сприяти корупційним діям чи проявам; законодавчі норми створюють досить широкий «простір повноважень» для посадових осіб, надаючи їм можливість діяти в різних сферах, що потенційно відкриває шлях для корупційних проявів; у чинному законодавстві відсутні положення, що регулюють діяльність посадових осіб, що надає їм можливість діяти на власний розсуд та може сприяти корупційним практикам; зазвичай законодавчі норми наділяють посадових осіб і державні органи правом видавати підзаконні акти, що підвищує ймовірність прийняття норм, що відповідають інтересам обмеженого кола осіб, зазвичай представників олігархічних груп.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

2.1. Аналіз корупційного впливу на економічну безпеку держави

На основі проведеного теоретичного аналізу можемо стверджувати, що корупція становить суттєву загрозу для розвитку демократії, формування громадянського суспільства та загального соціального поступу. Варто зазначити, що глобалізація світової фінансово-економічної системи породила нові виклики і загрози, які, в свою чергу, сприяють розширенню корупції на міжнародному рівні. Ця тенденція привела до більш глибокої інтеграції національних економік, що дозволило корупційним практикам виходити за межі окремих країн і проникати у світові інституції, істотно впливаючи на структуру міжнародних відносин. В таких обставинах основними "джерелами" корупції виступають країни, що розвиваються, а також малорозвинені держави, які стають активними учасниками згаданих міжнародних організацій. Одним із прикладів таких наднаціональних об'єднань є ЄС.

Слід підкреслити, що за останні кілька десятиліть провідні держави Європейського Союзу працювали над уніфікацією своїх фінансово-економічних і зовнішньоекономічних стратегій. Особливо важливою стала сфера легалізації економіки, зокрема, заходи протидії корупції. В результаті, всі країни, які прагнуть стати частиною ЄС, повинні дотримуватися суворих стандартів у цих сферах. Ще до початку повномасштабної агресії зі сторони Росії, Україна виявила свої проєвропейські наміри та даної мети бути членом Європейського Союзу. Це бажання вимагає від усіх державних структур значних зусиль у формуванні дієвої системи антикорупційних ініціатив, адже це є однією з ключових умов для вступу в ЄС.

Проте зазначений напрямок співпраці не можна вважати єдиним, адже існують також інші важливі елементи, серед яких:

- вдосконалення енергетичної системи з метою підвищення її ефективності для зміцнення енергетичної безпеки України;
- оптимізація інвестиційної політики та формування сприятливого інвестиційного середовища для залучення інвестора;
- імплементація правових норм Європейського Союзу для максимального узгодження українського законодавства;
- гарантування екологічної безпеки, розробка дієвих заходів для охорони навколишнього середовища і збереження природних ресурсів;
- формування та вдосконалення існуючої транспортно-логістичної інфраструктури;
- активізація міжнародного співробітництва;
- забезпечення вільного обігу технологій та інновацій з метою підтримки обміну науковими розробками.

Аби забезпечити чіткість і розуміння для України, була розроблена «дорожня карта». Цей стратегічний план містить 24 основні напрямки, спрямовані на покращення суспільного життя та захисту навколишнього середовища. Втілення цієї «дорожньої карти» створить умови для вступу України до Європейського Союзу.

Слід зауважити, що наша країна почала активно впроваджувати всі етапи цього плану ще до 2022 року. Однак повномасштабне вторгнення Російської Федерації дещо сповільнило цей процес. Проте в 2023 році спостерігається помітне пожвавлення зусиль для реалізації «дорожньої карти». У таблиці 2.1 ми можемо проаналізувати динаміку прогресу у виконанні 24 пунктів цієї дорожньої карти за 2022-2023 роки.

Таблиця 2.1

Стан виконання угоди про асоціацію

№	Основні сфери	Відсоток виконання	
		2022	2023
1	політичний діалог, нацбезпека і оборона	86 %	89 %
2	ЮСБ, права людини	88 %	91 %
3	державні закупівлі	86 %	88 %
4	технічні бар'єри в торгівлі	86 %	87 %
5	підприємництво	85 %	88 %
6	управління державними фінансами	74 %	90 %
7	гуманітарна політика	89 %	91 %
8	освіта, молодь, навчання	81 %	86 %
9	статистика та обмін інформацією	84 %	96 %
10	енергоефективність та ЖКГ	70 %	75 %
11	оподаткування	84 %	88 %
12	санітарні та фіто санітарні заходи	64 %	72 %
13	навколишнє природне середовище та цивільний захист	61 %	77 %
14	сільське господарство	52 %	63 %
15	захист прав споживачів	48 %	48 %
16	митні питання	52 %	60 %
17	наука, технології та інновації, космос	52 %	60 %
18	соціальна політика та трудові відносини	45 %	54 %
19	громадське здоров'я	64 %	66 %
20	енергетика	58 %	75 %
21	фінансове співробітництво та боротьба з шахрайством	24 %	24 %
22	фінансовий сектор	62 %	67 %
23	інтелектуальна власність	61 %	94 %
24	транспорт, транспортна інфраструктура, поштові та кур'єрські послуги	47 %	53 %

Складено автором на основі [6; 16].

Наведені результати аналізу свідчать про позитивну динаміку: 22 з 24 пунктів досягли рівня виконання понад 50%. Лише один із напрямів показує результат менше 25%. Також слід виділити напрями, які демонструють найбільший прогрес за останні два роки: управління державними фінансами

(+16%), охорона навколишнього середовища та цивільний захист (+16%), енергетичний сектор (+17%) та інтелектуальна власність (+33%). Загалом, рівень реалізації «дорожньої карти» є цілком задовільним, що підтверджує наміри нашої країни стати частиною європейської спільноти та політичну волю керівництва країни.

Перейдемо до проведення аналізу впливу корупційних проявів на економіку країни та визначення наслідків такого впливу, результати представимо графічно на рисунку 2.1.

Рис. 2.1. Вплив корупції на економічний розвиток держави [21]

Здобуті результати внаслідок проведення теоретичного аналізу дають змогу виявити корупційні прояви, які мають вагомий вплив на суспільство. Основні взаємозв'язки зазначених процесів представимо графічно на рисунку 2.2.

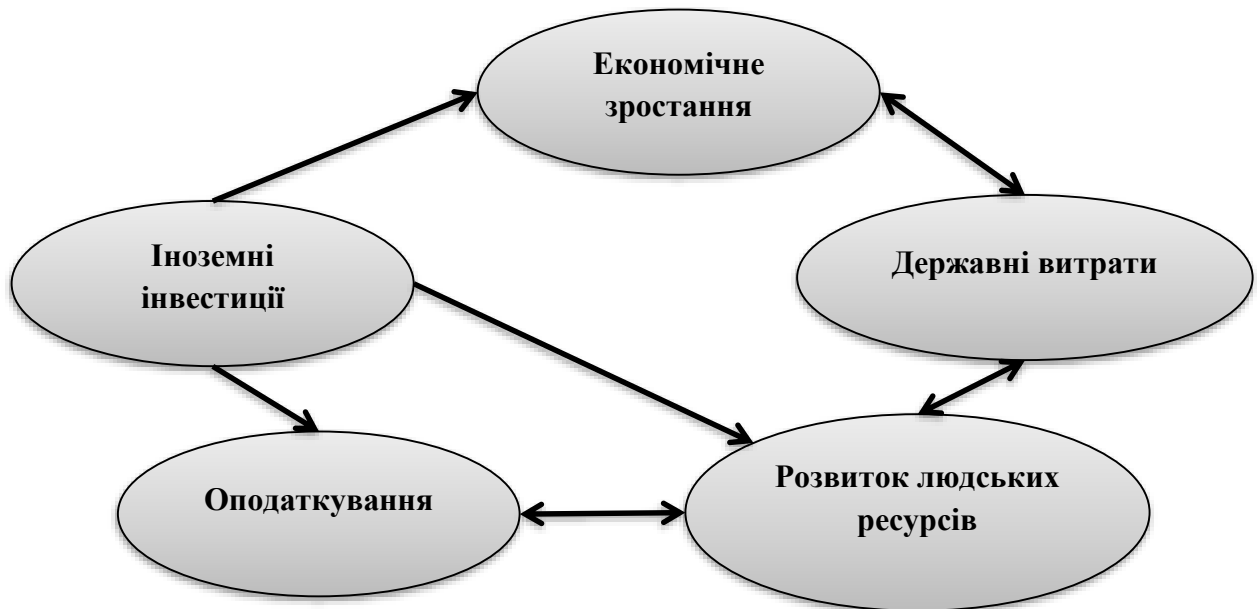

Рис. 2.2. Взаємовплив складових економічного зростання [31]

Варто зазначити, що посилення корупційних явищ призведе до зменшення інвестиційної привабливості країни, що, у свою чергу, матиме вплив на процеси інтеграції. Тому необхідно виокремити ключові негативні наслідки корупції для держави в цілому, серед яких:

- зменшення рівня економічної активності населення;
- зміна структури державних і суспільних фінансів;
- зниження темпів індексу людського розвитку.

2.2. Діяльність системи антикорупційних органів України

Україна активно працює над розв'язанням проблеми корупції, яка є однією з найбільш актуальних у сучасному соціально-економічному та воєнному контексті. Реформи в антикорупційній та судовій сферах, а також створення Державної служби фінансового моніторингу, свідчать про значний прогрес у цій галузі. Однак зростання масштабів корупційних проявів та виникнення нових форм цього явища вимагають постійного моніторингу й оцінки ефективності протидії. Необхідно особливо звернути увагу на аналіз діяльності Державної служби фінансового моніторингу в контексті боротьби з корупцією.

Попри певні досягнення в антикорупційній сфері, в Україні досі існують виклики та проблеми, пов'язані з корупцією. Для створення ефективної системи протидії корупційним проявам потрібно постійно вдосконалювати законодавство, зміцнювати інституції та посилювати механізми контролю, оскільки корупційна діяльність постійно еволюціонує та вдосконалює методи. Аналіз і оцінка роботи Державної служби фінансового моніторингу в цій боротьбі є надважливими для підвищення ефективності антикорупційних заходів та довіри громадян до державних органів.

З огляду на такі аргументи зазначимо, що координація співпраці між правоохоронними органами та підрозділом фінансової розвідки є важливим елементом у боротьбі з корупцією в Україні. Фінансова розвідка виконує ключову функцію в зборі, аналізі та передачі фінансової інформації компетентним органам. Нещодавно Державна служба фінансового моніторингу України активізувала свою співпрацю з Національним антикорупційним бюро України (НАБУ). Це партнерство стало можливим з моменту заснування бюро і передбачає регулярні спільні ініціативи на рівні керівництва та аналітичних груп. З метою підвищення результативності спільних розслідувань корупційних справ в Україні, Держфінмоніторинг та НАБУ створили спільний відділ для фінансових розслідувань.

Варто зауважити, що система протидії корупції у вигляді органів антикорупційної інфраструктури формувалася протягом тривалого періоду незалежності України. Відповідно, антикорупційна діяльність та її основні засади формувались протягом тривалого періоду, проте основні антикорупційні органи були утворені в останні п'ять років. Окремі антикорупційні органи уже успішно функціонують, зокрема (НАБУ / САП / НАЗК), натомість інші (ВАКС) розпочали свою діяльність відносно пізніше – 2019 р. Перелік антикорупційних органів представимо у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Спеціалізовані органи системи протидії корупції

Назва органу	Дата створення	Підстава створення	Закон, який регулює діяльність
Національне агентство з питань запобігання корупції	18 березня 2015 року	Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 118	Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII
Національне антикорупційне бюро України	16 квітня 2015 року	Указ Президента України від 16.04.2015 № 217/2015	Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII
Спеціалізована антикорупційна прокуратура	22 вересня 2015 року	Наказ Генерального прокурора від 22.09.2015	Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII
Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів	24 лютого 2016 року	Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 104	Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10.11.2015 № 772-VIII
Вищий антикорупційний суд	21 червня 2018 року	Закон України «Про утворення Вищого антикорупційного суду» від	Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» від 07.06.2018 № 2447-VIII

Складено автором на основі: [30-32].

В межах нашого аналізу діяльності антикорупційних органів доцільно навести дані дослідження [6; 36], що проводилось незалежними експертами для оцінювання роботи антикорупційних органів в Україні. Основні результати дослідження представимо на рисунку. Шкала оцінювання була 5-бальною, де 5 балів – максимально позитивна оцінка; 1 бал – максимально негативна оцінка.

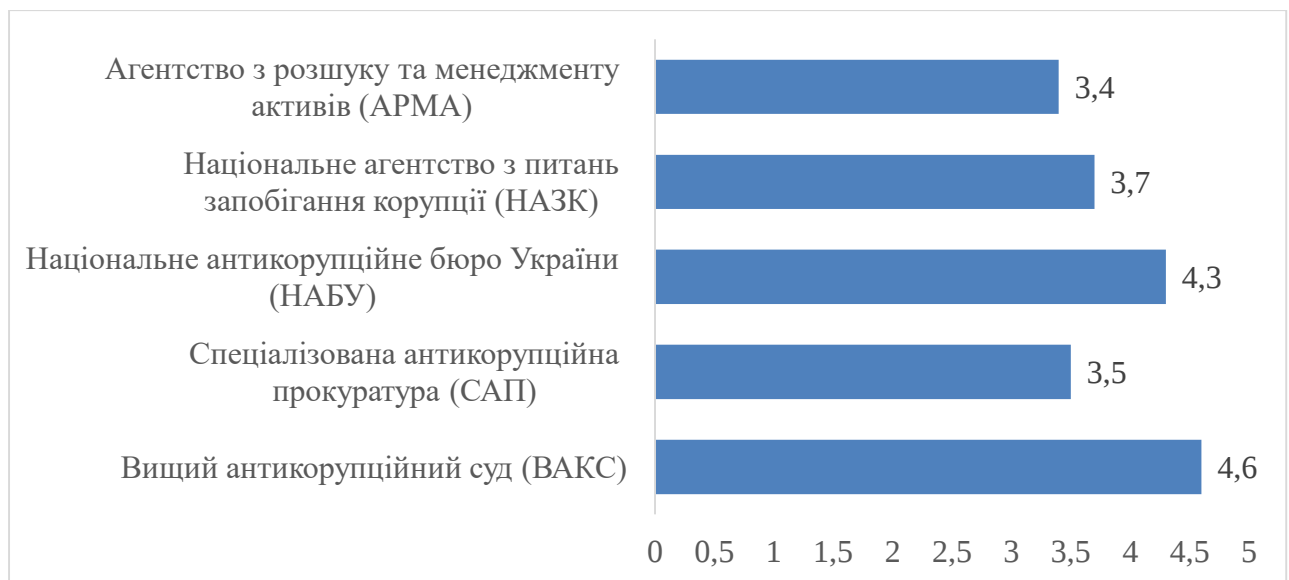

Рис. 2.3. Оцінка діяльності антикорупційних органів України

Як бачимо із рисунка найбільш позитивну оцінку отримала діяльність ВАКС (Вищий антикорупційний суд) – 4,6 бали. До числа лідерів за результатами своєї діяльності входить також НАБУ – Національне антикорупційне бюро України. Натомість найнижчу оцінку за свою діяльність отримала організація АРМА – Агентство з менеджменту та розшуку активів – 3,4 бали.

Варто зауважити, що ефективність роботи ВАКС в системі антикорупційних органів України відображається також зростанням обсягів спеціальної конфіскації протягом 2020-2023 рр. (рис. 2.4). Загалом у порівнянні із 2020 р. у 2023 р. обсяг спеціальної конфіскації зріс у 1170 разів. Звісно така динаміка може бути наслідком того, що ВАКС створено не так

давно, і в перші роки діяльність цього антикорупційного органу тільки набирала обертів. Проте, така динаміка є також свідченням ефективності діяльності ВАКС.

Рис. 2.4. Динаміка обсягів спеціальної конфіскації проведеної ВАКС

Розроблено автором на основі [38]

В межах аналізу проведено оцінку підстав для спеціальної конфіскації ВАКС (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Підстави для спеціальної конфіскації ВАКС

Розроблено автором на основі [38]

Зауважимо також, що міжнародною організацією Transparency International було проведено аналіз виконання рекомендацій для

удосконалення діяльності антикорупційних органів в Україні, результати аналізу представлені графічно на рисунку 2.6. Відповідно, можемо констатувати про ефективність діяльності ВАКС в системі антикорупційних органів держави. Більш того, в світлі воєнних реалій предметне поле діяльності ВАКС значно розширюється. Адже конфіскація активів, що афілійовані із російською федерацією або різного роду сепаратистами, яких визнано винними у скоєнні злочинів щодо державної зради чи проти держави України та відчуження цих активів на користь України є ключовим завданням сьогодення.

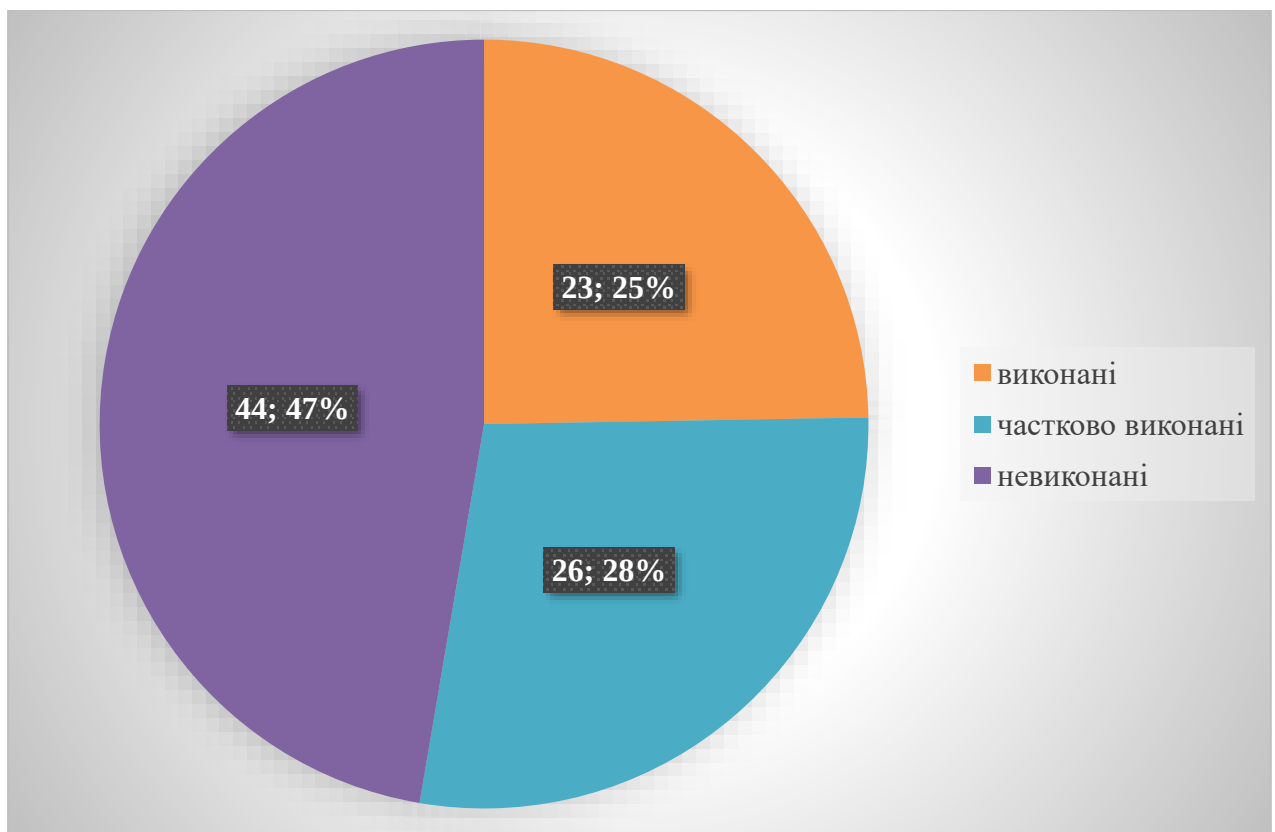

Рис. 2.6. Виконання рекомендацій для удосконалення діяльності антикорупційних органів

Розроблено автором на основі [16]

Отож, тільки 25 % рекомендацій для удосконалення діяльності антикорупційних органів в Україні були реалізовані. Така ситуація не є свідченням прогресивних змін у суспільстві та державі. Проте, варто також зауважити, що 53 % рекомендацій загалом є або виконаними або частково

виконаними Україною. Така ситуація є свідченням поступового прогресу та намірів покращити діяльність антикорупційних органів в Україні.

2.3. Макроекономічний вимір ефективності антикорупційних заходів

Для формування цілісної оцінки системи антикорупційних заходів проведемо також її макроекономічну оцінку та характеристику.

Важливим аспектом антикорупційної політики держави є участь громадськості у прийнятті відповідних рішень, контролю за витратою бюджетних та іншого роду відомчих коштів, а також рівень залученості до антикорупційної діяльності зокрема (рис. 2.7). Дослідження такого роду показників по Україні дало доволі непогані результати, принаймні динаміка позитивних змін доволі чітко простежується.

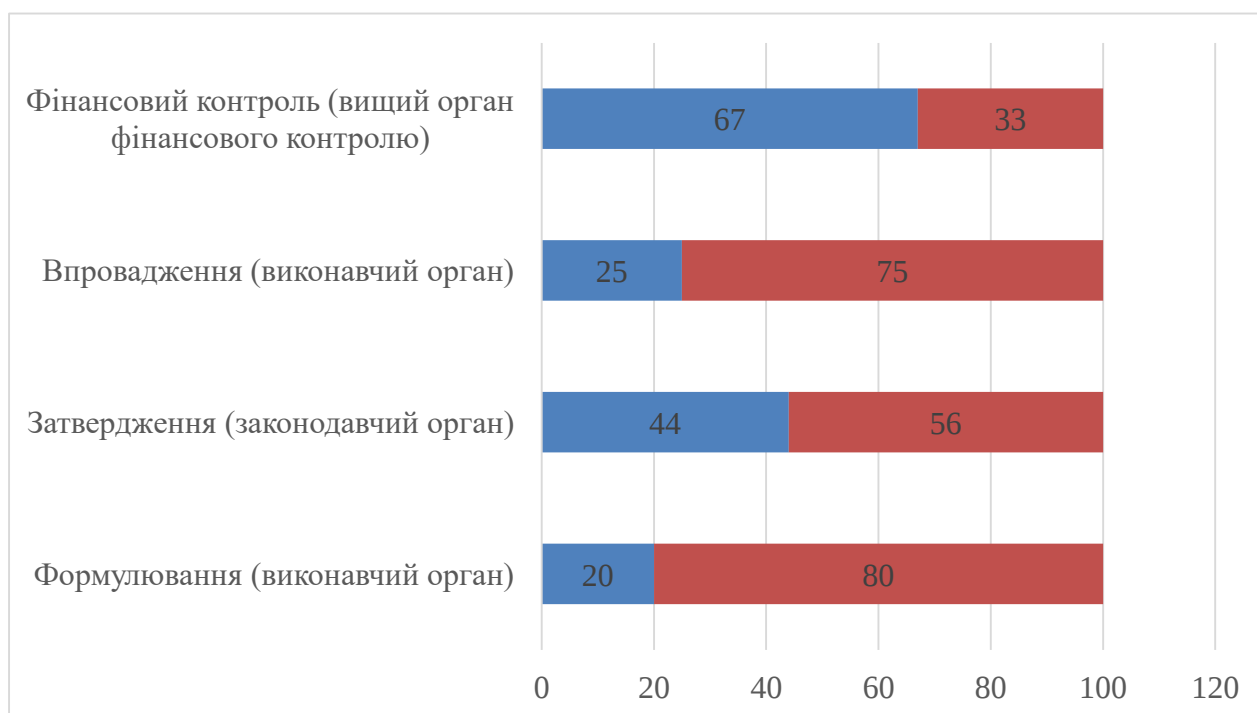

Рис. 2.7. Обсяг можливостей участі громадськості в процедурі формування бюджету України

Як видно з рисунку, найвищий рівень можливості громадської участі досягається у сфері фінансового контролю, натомість найнижчий рівень спостерігається у напрямі формування бюджету. Достатньо високий рівень

представництва громадськості у процесі затвердження бюджету держави. Така тенденція є доволі позитивною, хоча й рівень залучення громадськості загалом не є задовільним.

Одним із основних макроекономічних показників, що опосередковано засвідчує ефективності системи антикорупційних заходів є динаміка індексу сприйняття корупції в Україні (рис. 2.8).

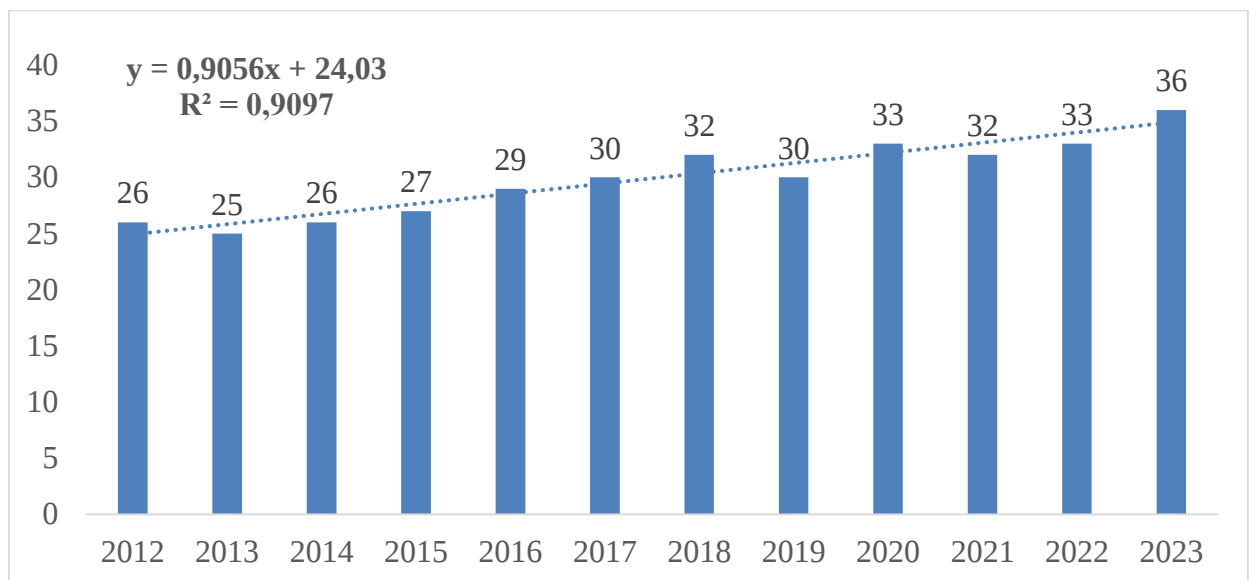

Рис. 2.8. Динаміка індексу сприйняття корупції В Україні

Загалом представлені результати аналізу свідчать про позитивну динаміку індексу сприйняття корупції в Україні, проте його значення, у порівнянні із значенням індексу у розвинених країнах, все ще залишається доволі низьким. Така ситуація може бути відображенням не тільки неефективної системи антикорупційних заходів в державі, але й бути наслідком тривалого періоду «корупційного досвіду», що сформувався за часів Радянського Союзу. Адже, більшість державних інститутів формувалися на «тіньових» відносинах та корупційних діях. Відповідно, у багатьох представників політичної та бізнес еліт залишилася корупційна ментальність, що спонукає до відповідних дій. Для порівняння, наведемо індекс сприйняття корупції у країнах – потенційних членах ЄС (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Індекс сприйняття корупції в потенційних членах ЄС

Розроблено автором на основі [38]

Варто представити результати аналізу громадської думки щодо антикорупційної свідомості громадян (рис. 2.10).

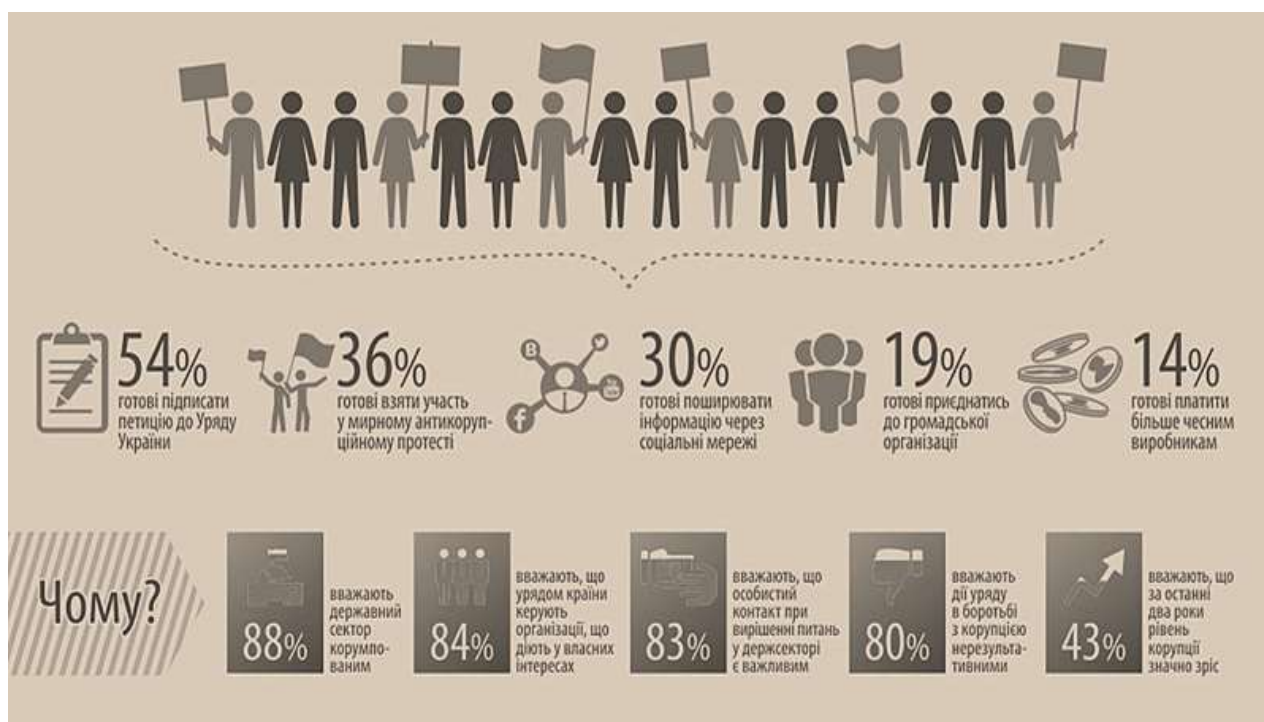

Рис. 2.10. Антикорупційні настрої громадян України

Розроблено автором на основі [38]

Як видно з рисунку, кожен третій українець готовий взяти участь в антикорупційному протесті задля посилення антикорупційних заходів та відповідних дій. Варто також зауважити, що понад 80 % українців вважають державний сектор корумпованим. Звісно, такі дані не можна вважати абсолютно достовірними, проте їх варто брати до уваги в процесі оцінки діяльності антикорупційних органів.

Доволі важливими є результати опитування громадян, щодо встановлення накорумпованіших сфер діяльності та тих установ, де найчастіше сплачуються хабарі (рис. 2.11). Такими сферами, за результатами опитування стали – судова сфера та правоохоронні органи. За такої ситуації, діяльність антикорупційних органів є вкрай зазребуваною та актуальною.

Рис. 2.11. Рейтинг найбільш корумпованих сфер діяльності в Україні
Розроблено автором на основі [38]

Варто також зауважити, що в результаті дослідження встановлено, частку населення, яка не повідомляє про корупційні дії – 74 %. Більш того, понад

63% громадян притримуються думки, що повідомлення про корупційні дії нічого не змінить. Така тенденція є вкрай негативною та потребує посилення заходів держави для підвищення рівня антикорупційної свідомості та формування культури доброчесності в суспільстві. Саме цей напрям антикорупційної діяльності є найбільш ефективним у боротьбі з корупцією, з огляду на суспільні настрої та тенденції.

Проаналізуємо також, динаміку індексу верховенства права в Україні (рис. 2.12).

Рис. 2.12. Динаміка індексу верховенства права в Україні

Розроблено автором на основі [38]

Динаміка зазначеного індексу була доволі позитивною, проте в період 2021-2022 рр. зазначений індекс зазнав різкого зниження. Причиною таких подій можна вважати повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну. Знову ж таки зауважимо, що навіть довоєнне значення індексу верховенства права не було оптимальним у порівнянні із більшість розвинутих країн, що потребує організації заходів для удосконалення вітчизняного законодавства, механізмів дії юридичних норм та системи судочинства загалом.

Висновки до розділу 2

Встановлено рівень виконання «дорожньої карти», яка була розроблена для України з метою покращення суспільного життя та захисту навколишнього середовища для створення сприятливих умов щодо вступу України до ЄС. Результати аналізу виконання цієї карти свідчать про позитивну динаміку, 22 з 24 пунктів досягли рівня виконання понад 50%. Найбільший прогрес демонструють такі напрями: управління державними фінансами (+16%), охорона навколишнього середовища та цивільний захист (+16%), енергетичний сектор (+17%) та інтелектуальна власність (+33%).

В результаті проведеного історико-теоретичного аналізу встановлено, що основні антикорупційні органи були утворені в останні п'ять років. Окремі антикорупційні органи уже успішно функціонують, зокрема (НАБУ / САП / НАЗК), натомість інші (ВАКС) розпочали свою діяльність відносно пізніше – 2019 р. аналіз ефективності діяльності антикорупційних органів України дав підстави зробити висновок, що найбільш позитивну оцінку отримала діяльність ВАКС (Вищий антикорупційний суд) – 4,6 бали. До числа лідерів за результатами своєї діяльності входить також НАБУ – Національне антикорупційне бюро України. Натомість найнижчу оцінку за свою діяльність отримала організація АРМА – Агентство з менеджменту та розшуку активів – 3,4 бали. Ефективність діяльності ВАКС підтверджується зростанням обсягів спеціальної конфіскації, загалом у порівнянні із 2020 р. у 2023 р. обсяг спеціальної конфіскації зріс у 1170 разів.

Результати аналізу виконання рекомендацій Transparency International для удосконалення діяльності антикорупційних органів в Україні засвідчили ефективність діяльності ВАКС в системі антикорупційних органів держави. Загалом, тільки 25 % рекомендацій для удосконалення діяльності антикорупційних органів в Україні були реалізовані. Така ситуація не є свідченням прогресивних змін у суспільстві та державі.

Дослідження показників участі громадськості у прийнятті відповідних рішень дало змогу отримати непогані результати. Найвищий рівень можливості громадської участі досягається у сфері фінансового контролю, натомість найнижчий рівень спостерігається у напрямі формування бюджету.

Проведено аналіз одного із основних макроекономічних показників – динаміку індексу сприйняття корупції в Україні. Значення аналізованого індексу є загалом позитивними, однак у порівнянні із значенням індексу у розвинених країнах, все ще залишається доволі низьким. Така ситуація може бути відображенням не тільки неефективної системи антикорупційних заходів в державі, але й бути наслідком тривалого періоду «корупційного досвіду».

В результаті проведеного аналізу результатів громадського опитування встановлено такі тенденції: кожен третій українець готовий взяти участь в антикорупційному протесті задля посилення антикорупційних заходів та відповідних дій; понад 80 % українців вважають державний сектор корумпованим; найкорумпованіші сфери діяльності в Україні – судова сфера та правоохоронні органи; частка населення, яка не повідомляє про корупційні дії – 74 %; 63% громадян притримуються думки, що повідомлення про корупційні дії нічого не змінить. Така тенденція потребує посилення заходів держави для підвищення рівня антикорупційної свідомості та формування культури доброчесності в суспільстві.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ТА ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ УКРАЇНИ

3.1. Міжнародний досвід антикорупційних заходів

Важливим етапом для формування заходів щодо удосконалення системи антикорупційних заходів є дослідження особливостей побудови аналогічних систем у провідних країнах світу та інтеграція основних переваг у вітчизняну практику діяльності антикорупційних органів. Як показує вивчення світового досвіду, для дієвості антикорупційної політики держави важливо не лише впроваджувати та виконувати відповідні заходи, але й здійснювати певні дії:

- створити державний механізм, що протистоятиме корупції;
- проводити активну просвітницьку кампанію, яка сприятиме розумінню громадянами загроз, пов'язаних з корупцією, та формуватиме негативне ставлення до цього явища в суспільстві;
- вдосконалювати законодавство для усунення правових невідповідностей і суперечностей.

Варто зазначити, що результат критичного аналізу світового досвіду продемонстрував, що загалом існують дві головні стратегії боротьби з корупцією, а саме:

- горизонтальна;
- вертикальна.

Горизонтальна стратегія спрямована на поетапне і поступове викорінення корупції, з кінцевою метою повністю усунути її. Цей підхід застосовується в багатьох країнах, таких як Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія, Швейцарія та інші.

Натомість вертикальна стратегія акцентує увагу на швидких заходах проти корупції. Її головна мета полягає не в тотальній ліквідації корупції в країні, а у зниженні її до рівня, що вважається прийнятним міжнародною

спільнотою. Цей підхід використовують такі країни, як Сінгапур, Японія, Китай, Південна Корея та інші.

Доцільно представити орієнтовний алгоритм для впровадження антикорупційної стратегії держави. Цей алгоритм включає кілька ключових етапів:

- розробка та вдосконалення законодавства, яке регулює антикорупційну діяльність;
- заснування спеціалізованих органів, відповідальних за реалізацію антикорупційних заходів;
- створення системи антикорупційних заходів і визначення кола їх виконавців;
- виявлення та нейтралізація загроз, які корупція створює для держави.

Наступним кроком у дослідженні буде порівняльний аналіз закордонних моделей боротьби з корупцією та визначення заходів, які можуть бути застосовані в Україні для покращення системи антикорупційних заходів.

Вважається, що одним із провідних лідерів у світі в боротьбі з корупцією є держава Сінгапур. Уряду цієї невеликої країни вдалося досить швидко перемогти корупцію і майже повністю її ліквідувати. Модель антикорупційної діяльності в Сінгапурі відрізняється створенням спеціалізованого органу, який має особливі повноваження та певну незалежність. Цей орган виконує такі функції, як моніторинг фінансових операцій і проведення первинних розслідувань можливих корупційних випадків. Таким чином, на основі проведеного аналізу можна визначити список найбільш дієвих заходів, які можуть бути впроваджені в Україні:

- формування системи оплати праці фахівців, що ґрунтується на результатах їх діяльності, що вимірюються обсягом фінансових активів та коштів, що вдалося повернути в результаті незаконного збагачення;
- наявність системи обов'язкової звітності усіх державних посадовців та чиновників;

- формування системи відкритої інформації щодо виявлених корупційних злочинах;

- розробка заходів, що мають на меті протидію бар'єрам для функціонування та розвитку бізнесу.

Впровадження зазначених заходів суттєво вплинуло на антикорупційну стратегію Сінгапуру, значно скоротивши рівень корупції [37].

Також звернемо увагу на досвід у антикорупційній діяльності в Південній Кореї. Однією з ключових складових антикорупційної моделі цієї держави є запуск спеціалізованого програмного забезпечення під назвою «Відкрито». Цей інструмент спрямований на боротьбу з корупцією через створення Інтернет-платформи, яка дозволяє громадськості відстежувати публічні запити до посадовців. Головна його мета — усунути будь-які прямі контакти між громадянами і чиновниками, що зменшує ризик виникнення корупційних зв'язків. Крім того, в Південній Кореї діє спеціальний орган, який займається виявленням та розслідуванням корупційних злочинів, використовуючи звернення громадян як джерело інформації.

Розгляньмо також досвід Японії в антикорупційній діяльності. Антикорупційна система цієї країни відрізняється своєю структурою, яка базується на принципах меритократії [37; 38]. Це означає, що на керівні посади висуваються талановиті й здібні фахівці. Важливим критерієм для призначення таких посадовців є їхня бездоганна репутація та відсутність будь-якого корупційного минулого. Завдяки цьому, такі керівники ефективно протидіють корупційним проявам і загрозам, а кількість викритих злочинів і покараних осіб є досить значною. Крім того, рівень їхньої заробітної плати також є високим. Важливою складовою в Японії є надання громадськості відкритого доступу для контролю за роботою державних органів. Ще одним значущим заходом є законодавчі обмеження на фінансування передвиборних кампаній і різних політичних партій, що дозволяє чітко розмежувати бізнесові та політичні кола.

Досвід Китаю в антикорупційній діяльності також заслуговує на увагу. Однією з найбільш помітних особливостей цієї країни є застосування суворих покарань за доведену у суді корупційну діяльність, включаючи смертну кару. На певних етапах боротьби з корупцією в Китаї кількість смертних вироків досягала 10 000 осіб. Проте, навіть настільки жорсткі заходи не забезпечили повного подолання корупції в країні. Це свідчить про те, що екстремальні методи не завжди призводять до бажаних результатів. Однак, є також заходи, які Китай впроваджує з високою ефективністю в антикорупційній боротьбі, зокрема [37]:

- ✓ достатньо прозора та відкрита система відомчого контролю;
- ✓ забезпечення ефективної взаємодії між громадянами та державними органами для уникнення бюрократії і боротьби з корупцією;
- ✓ постійна ротація державних службовців;
- ✓ створення "гарячої лінії", на яку може звернутися будь-яка особа з інформацією про корупційні дії.

Підсумовуючи результати компаративного аналізу варто зазначити, що усі вищезгадані країни впровадили вертикальну стратегію в боротьбі з корупцією. Тепер перейдемо до аналізу досвіду тих країн, які використовують горизонтальну стратегію протидії корупції.

Першочергово розглянемо досвід Швеції в боротьбі з корупцією, що є вражаючим. Головною характеристикою цієї країни є встановлення високих етичних норм для державних службовців та представників правоохоронних органів. Крім того, працівники правоохоронних органів, які займаються розслідуванням корупційних злочинів, отримують значно вищу заробітну плату – в 10 разів більше середньої зарплати в країні [29].

Варто також звернути увагу на особливість антикорупційної системи Данії, яка реалізує горизонтальну стратегію, є відсутність єдиного органу, відповідального за боротьбу з корупцією. Натомість, у Данії існує високий рівень інформаційної прозорості щодо діяльності державних органів, а також вільний доступ медіа до державної інформації. Крім того, країна

характеризується значним контролем з боку суспільства за доходами та витратами чиновників, а також розвинутою системою повідомлень про корупційні дії [29].

Таким чином, результати порівняльного аналізу дозволили визначити особливості глобального досвіду в організації системи антикорупційних заходів. Було виокремлено ряд ініціатив, які необхідно впровадити в національну практику антикорупційної діяльності для її вдосконалення та підвищення результативності.

3.2. Шляхи інтенсифікації фінансової розвідки задля протидії корупції в Україні

Грунтуючись на результатах попередньо проведеного дослідження можемо перейти до формування шляхів інтенсифікації фінансової розвідки задля протидії корупції в Україні.

Отож, підсумовуючи результати проведеного дослідження сформуємо ключові вектори державної антикорупційної політики України, які представимо графічно на рисунку 3.1.

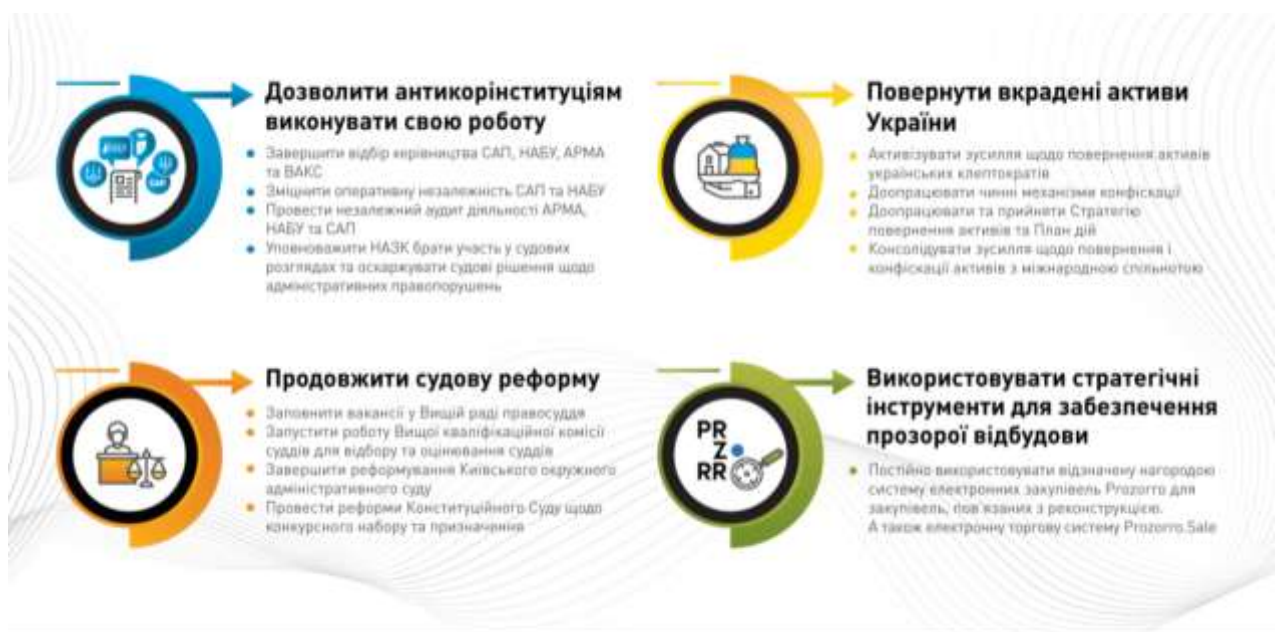

Рис. 3.1. Основні вектори антикорупційних заходів

Деталізуючи основні вектори антикорупційної політики держави, насамперед, слід зазначити, що для того, щоб усунути для корупціонерів їхню основну мету – здобуття незаконного прибутку – є необхідність у розвитку інституту спеціальної конфіскації, а також у застосуванні конфіскації поза межами кримінального процесу. Це потребує від обвинувачення додаткових зусиль для встановлення незаконного походження активів, але ми впевнені, що такі зусилля принесуть свої плоди.

Для реалізації визначених цілей необхідно вжити заходів щодо зміни законодавства та вдосконалення практики його застосування. Зокрема, варто:

- ✓ виключити з кримінального кодексу норму про безумовну конфіскацію всього або частини майна як покарання. Це положення не відповідає міжнародним стандартам з прав людини і є відверто непропорційним. Більше того, воно ускладнить виконання таких покарань у випадках, коли мова йде про майно, що розташоване за кордоном;
- ✓ удосконалити діяльність правоохоронних органів у напрямку доказування походження вилучених активів: чи виступають вони засобами або знаряддям для скоєння злочину, чи неправомірно набуті. Ефективна спеціальна конфіскація повинна відповідати як Конституції України, так і міжнародним стандартам прав людини;
- ✓ поліпшити розшук активів, які можуть бути арештовані в межах кримінального провадження, шляхом збору відповідних доказів про їхнє незаконне походження, що дозволить вчасно і ефективно реалізувати арешти для спеціальної конфіскації;
- ✓ підвищити рівень заповнюваності Єдиного реєстру арештованих активів, що допоможе уніфікувати роботу правоохоронних органів у цій області;
- ✓ підвищити прозорість і ефективність роботи органів виконавчої служби в процесі конфіскації майна. Ці структури виконують подібні функції до АРМА, але в працях з більшим обсягом активів,

у той час як доступ до інформації про їхню діяльність потребує покращення.

Резюмуємо, що ефективні заходи щодо конфіскації кримінального майна повинні стати суттєвим засобом у боротьбі з корупцією, оскільки вона позбавляє злочинців основної мотивації – отримання фінансової вигоди.

Зокрема, Міністерство фінансів України впровадило механізми консультування з громадськістю при формуванні бюджету та електронні консультації під час його реалізації. Для підвищення залучення широкого кола громадськості Міністерству фінансів варто зосередитися на наступних заходах:

- ✓ розширити інструменти залучення під час бюджетного процесу, щоб будь-яка організація громадянського суспільства або її представник могли долучитися до участі;
- ✓ активно взаємодіяти з вразливими громадами та представниками меншин, як безпосередньо, так і через організації громадянського суспільства, що їх представляють.

Верховна Рада України поширила практику проведення громадських слухань, на яких обговорюється затвердження річного бюджету. Також вважаємо, що для підвищення участі суспільства законодавчим органам варто звернути особливу увагу на такі ініціативи:

- ✓ надати можливість усім представникам громадськості або організації громадянського суспільства виступати під час слухань у контексті бюджетних пропозицій перед їх затвердженням;
- ✓ дозволити членам громадськості та громадських організацій висловлювати свої думки під час слухань, присвячених звіту про фінансовий контроль.

Завершальним етапом формування шляхів удосконалення системи антикорупційних заходів стане формування пропозицій щодо підвищення рівня суспільної свідомості та антикорупційної моралі, що, з огляду на

результати проведеного дослідження, є суттєвим заходом для боротьби з корупцією.

Дослідження, проведені раніше, виявили, що після початку військових дій з боку Росії спостерігається зростання сприйняття корупції. Це створює сприятливі умови для здійснення ефективних антикорупційних заходів. Незважаючи на те що війна приносить численні втрати та труднощі для українців, рівень сприйняття корупційних проявів досяг рекордних значень за час незалежності України. Тому важливо посилити ініціативи, які сприяють зміцненню суспільної свідомості та цінностей боротьби з корупцією, оскільки це вплине на успішність антикорупційних проектів. Всі пропоновані заходи будуть представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

**Основні заходи щодо формування суспільної свідомості та
антикорупційної моралі**

Напрямок	Основні заходи
Заходи щодо формування суспільної свідомості та антикорупційної моралі	✓ на постійній основі проводити інформаційні роз'яснення, спрямовані на формування у суспільстві усталеної думки щодо неприйняття корупції як повсякденного явища, яке укорінилось у сучасному суспільстві; ✓ інформувати населення щодо антикорупційних заходів, які проводяться у державі; ✓ проводити інформаційні роз'яснення щодо наявних нормативно-правових актів щодо положень законодавства про запобігання та протидію корупції; ✓ за допомогою спеціальних заходів сформувати у населення позитивне ставлення до викривачів корупції; ✓ проведення спеціальних лекцій у закладах освіти, вищих навчальних закладах для формування у учасників освітнього процесу правильної поведінки (антикорупційної) під час певних ситуацій та обізнаність їх про наслідки

Розроблено автором на основі [--].

На завершення, можна відзначити, що реалізація запропонованих основних заходів у сфері державної антикорупційної політики можлива лише при умовах підвищення рівня суспільної свідомості та антикорупційної етики у країні. Вкрай важливо також, щоб для ефективного подолання корупції був забезпечений високий рівень життя населення, належна якість освіти, а також фінансова та юридична обізнаність, адекватний захист основних прав і свобод громадян. Більш того, антикорупційна програма держави зможе бути реальною та результативною лише в контексті економічного зростання та поліпшення соціального забезпечення для людей.

Висновки до розділу 3

В результаті проведеного аналізу міжнародного досвіду протидії корупції визначено ключові заходи, що повинні бути запроваджені в українській практиці, а саме: створення державного механізму для протистояння корупції; проведення активної просвітницької діяльності для формування негативного ставлення до корупції у суспільстві; вдосконалення законодавства для усунення так званих «прогалин» та правових колізій. Більш того, зазначений аналіз дозволив виокремити головні стратегії протидії корупції: горизонтальну та вертикальну.

Проведено деталізацію основних заходів щодо протидії корупції, зокрема запропоновано заходи щодо законодавчих змін: виключити з кримінального кодексу норму про безумовну конфіскацію всього або частини майна як покарання, зазначене положення ускладнить виконання таких покарань у випадках, коли мова йде про майно, що розташоване за кордоном; удосконалити діяльність правоохоронних органів у напрямку доказування походження вилучених активів; удосконалити процес розшуку активів, які можуть бути арештовані в межах кримінального провадження, шляхом збору відповідних доказів про їхнє незаконне походження, що дозволить вчасно і ефективно реалізувати арешти для спеціальної конфіскації; підвищити рівень заповнюваності Єдиного реєстру арештованих активів, що допоможе уніфікувати роботу правоохоронних органів у цій області; підвищити прозорість і ефективність роботи органів виконавчої служби в процесі конфіскації майна.

З метою покращення процесу залучення ширшого кола представників громадськості пропонуються заходи: розширити інструменти залучення під час бюджетного процесу, щоб будь-яка організація громадянського суспільства або її представник могли долучитися до участі; активно взаємодіяти з вразливими громадами та представниками меншин, як

безпосередньо, так і через організації громадянського суспільства, що їх представляють.

Для залучення суспільства до законодавчих ініціатив пропонується: надати можливість усім представникам громадськості або організації громадянського суспільства виступати під час слухань у контексті бюджетних пропозицій перед їх затвердженням; дозволити членам громадськості та громадських організацій висловлювати свої думки під час слухань, присвячених звіту про фінансовий контроль.

Завершальним етапом формування шляхів удосконалення системи антикорупційних заходів стали пропозиції щодо підвищення рівня суспільної свідомості та антикорупційної моралі, зокрема: проводити інформаційні роз'яснення, спрямовані на формування у суспільстві усталеної думки щодо неприйняття корупції як повсякденного явище; інформувати населення щодо антикорупційних заходів, які проводяться у державі; проводити інформаційні роз'яснення щодо наявних нормативно-правових актів щодо положень законодавства про запобігання та протидію корупції; сформувати у населення позитивне ставлення до викривачів корупції.

ВИСНОВКИ

Державні функції, такі як забезпечення національної безпеки та підтримка громадського порядку, залишаються ключовими для розуміння сутності держави та її ролі в суспільстві, незважаючи на зміни, які вони пережили протягом історії. З огляду на потреби сучасного суспільства, виникають нові державні функції, наприклад, у сферах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та екології, що вказує на трансформацію ролі держави під впливом соціальних змін.

Глобалізація перетворила корупцію в глобальну проблему, що вимагає від країн активних міжнародних зусиль у боротьбі з цим явищем та постійної адаптації антикорупційних стратегій до актуальних умов. Ефективність державної антикорупційної політики залежить від численних факторів, включаючи політичну волю, законодавче підґрунтя, функціонування спеціалізованих антикорупційних органів і забезпечення прозорості в роботі державних інститутів.

Для досягнення ефективності антикорупційної політики держави важливо визначити стратегічні напрями, що дозволить провести їх критичний аналіз, виявити недоліки та реалізувати відповідні коригувальні заходи. Серед ключових стратегічних напрямів антикорупційної політики необхідно виділити поліпшення законодавчого забезпечення, активну боротьбу з політичною корупцією, підвищення відкритості та прозорості в роботі державних службовців та створення системи контролю за бюджетними витратами.

Фінансова розвідка є ключовим інструментом у виявленні та запобіганні фінансуванню корупційних схем. Вона сприяє виявленню недекларованих або неправомірно отриманих коштів та легалізації фінансових операцій, що є важливим кроком у боротьбі з корупцією. Ефективність фінансових розслідувань залежить від застосування системного та комплексного підходу, що передбачає не лише аналіз фінансових транзакцій, а й співпрацю з

міжнародними партнерами та забезпечення належного фінансування антикорупційних установ.

Корупція є серйозною загрозою для розвитку демократії, формування громадянського суспільства та загального соціального прогресу. Сучасні виклики, пов'язані з глобалізацією фінансово-економічної системи, сприяють розширенню корупційних практик на міжнародному рівні, особливо в країнах, що розвиваються. Більш того, корупція, виходячи за межі національних економік, активно впливає на структуру міжнародних відносин і на діяльність світових інституцій, таких як Європейський Союз. Країни, що прагнуть вступити до ЄС, зобов'язані дотримуватись високих антикорупційних стандартів.

Україна демонструє наміри щодо євроінтеграції і активно працює над переходом до європейських стандартів, зокрема в сфері протидії корупції. Актуальні реформи включають вдосконалення антикорупційних механізмів в державних структурах, що є ключовим для можливого вступу до ЄС. Для реалізації європейських амбіцій України розроблена стратегічна «дорожня карта» з 24 основних напрямків, що охоплюють різні аспекти соціально-економічного розвитку. Прогрес у виконанні цих напрямків свідчить про позитивну динаміку та визнання європейських цінностей. Позитивні зміни та виклики: Аналіз виконання «дорожньої карти» показує, що більшість пунктів реалізуються на задовільному рівні, однак корупційні прояви залишаються суттєвим бар'єром для подальших реформи. Зокрема, корупція негативно впливає на інвестиційну привабливість країни, що, в свою чергу, ускладнює інтеграційні процеси.

Україна активно працює над подоланням корупції, яка має критичне значення в контексті соціально-економічної та воєнної ситуації. Заходи, спрямовані на протидію корупційним проявам, зокрема через реформи в антикорупційній і судовій сферах, є ключовими для формування стабільного та прозорого суспільства. Прогрес у боротьбі з корупцією демонструє створення Державної служби фінансового моніторингу та інших

антикорупційних інститутів. Однак існування нових форм корупційних проявів вимагає постійного моніторингу і безперервного вдосконалення антикорупційної політики.

Оцінка ефективності роботи антикорупційних органів, таких як НАБУ, ВАКС та НАЗК, показує значні досягнення, проте також вказує на потребу в подальшому вдосконаленні та координації зусиль між різними правоохоронними органами. Співпраця між Держфінмоніторингом і НАБУ є ключовим елементом у боротьбі з корупцією. Позитивна динаміка зростання обсягів спеціальної конфіскації підкреслює ефективність роботи ВАКС. Це свідчить про те, що нові антикорупційні органи здатні забезпечити реалізацію законодавства і вжити заходів проти корупційних дій.

У світлі поточних військових викликів, антикорупційна політика України повинна адаптуватися для ефективної боротьби з новими загрозами, такими як конфіскація активів, пов'язаних з агресором.

Запропоновано використовувати алгоритм для впровадження антикорупційної стратегії держави, який передбачає: розробку та удосконалення законодавства, створення та організація ефективної діяльності системи антикорупційних органів, реалізація антикорупційних програм та нейтралізація загроз, які передбачає корупція для держави. Також запропоновано заходи, які можуть бути впроваджені в Україні: формування системи оплати праці фахівців, що ґрунтується на результатах їх діяльності, які вимірюються обсягом фінансових активів та коштів, що вдалося повернути в результаті незаконного збагачення; формування системи обов'язкової звітності усіх державних посадовців та чиновників; розробка відкритої інформації щодо виявлених корупційних злочинах; розробка заходів, що мають на меті протидію бар'єрам для функціонування та розвитку бізнесу.

Важливість вивчення антикорупційних систем у провідних країнах світу вказує на необхідність адаптації їх найкращих практик для вдосконалення вітчизняної системи антикорупційних органів. Видається необхідним

запровадження ефективного державного механізму для протидії корупції, що включає спеціалізовані органи з чіткими функціями і повноваженнями.

Проведення активних просвітницьких кампаній є важливим етапом антикорупційної діяльності, що допоможе сформувати свідомість громадян про корупцію, її загрози та важливість боротьби з цим явищем. Оновлення та вдосконалення законодавства є ключовим кроком для усунення правових прогалин і забезпечення ефективного впровадження антикорупційних заходів.

На основі аналізу світового досвіду розроблено пропозиції, які можуть бути впроваджені у вітчизняну практику: запровадження системи оплати праці для антикорупційних фахівців на основі результатів їх роботи; впровадження системи обов'язкової звітності державних посадовців; створення механізму відкритої інформації про виявлені корупційні злочини та осіб, що їх здійснили; розробка заходів для усунення бар'єрів для бізнесу; формування системи зворотного зв'язку із викривачами корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Franchuk, V., Pryhunov, P., Melnyk, S., Hobela, V., & Shuprudko, N. (2023). Security environment: theoretical and methodological principles. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(50), 247–255. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4089>
2. Hnylytska L., Franchuk V., Melnyk S., Nakonechna N., Leskiv H., & Hobela V. (2022). Security-oriented model of business risk assessment. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4 (45), 202–210. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3838>
3. Hnylytska L., Franchuk V., Melnyk S., Nakonechna N., Leskiv H., & Hobela V. (2022). Security-oriented model of business risk assessment. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(45), 202–210. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3838>
4. Hobela V., Podra O., Batyuk B., Levkiv H., & Hynda O. (2022). The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*, 23(2), 347–356. <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509>
5. Hobela, V. (2020) Economy offshoring in the national economic security. *Scientific Horizons*, 23(12), 109 – 120. [https://doi.org/10.48077/scihor.23\(12\).2020.109-120](https://doi.org/10.48077/scihor.23(12).2020.109-120)
6. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : ЦУЛ, 2019. 366 с.
7. Бадалова О.С. Загальні історико-правові аспекти боротьби з корупцією. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 11. С. 149–153.
8. Береза О. Д. Становлення та особливості інституційної основи антикорупційної політики України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 4. С. 116–122.

9. Білоцький О.В., Підбerezький І.В., Дарвай В.В. Корупція та її вплив на розвиток українського суспільства. *Науковий огляд*. 2017. № 14. Том 4.
10. Валюшко І. В. Антикоруційна політика: концептуальні підходи. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 4. С. 101–105.
11. Гаврилишин А. П. Щодо питання понятійного апарату «фінансовий моніторинг». *Організаційно-правове забезпечення діяльності контролюючих та правоохоронних органів у сфері господарювання: проблеми сьогодення і перспективи розвитку*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2011. 588 с.
12. Гаєвський І. М. Відмивання коштів і корупція: співвідношення та аналіз взаємозв'язків. *Публічне право*. 2014. № 3. С. 78–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2014_3_13
13. Гаєвський І. М. Національна система фінансового моніторингу як компонент національної безпеки України: правові аспекти. *Публічне право*. 2015. № 4. С. 33–40.
14. Гобела В. В., Живко З. Б., Леськів Г. З., Мельник С. І. Управління кризовими ситуаціями : Львів : ЛДУВС, 2022. 228 с.
15. Гобела В. В., Мельник С. І. Offshoring as a Threat to the National Economic Security: Causes and Ways to Counteract. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2021. Том 8, № 2. С. 9–16. DOI:10.52566/msu-econ.8(2).2021.9-16
16. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Дика О.С., Наумчук К.М. Соціальний аспект розвитку корупції в процесі розвитку державної антикорупційної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №22. С. 107–111.
18. Іванюта В.В. Забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні як напрям державного впливу. *Вісник Житомирського державного*

- технологічного університету. Серія: економіка, управління та адміністрування. 2020. № 2(92). С. 69–73.*
19. Козак В. І. Стан корупції в Україні та адміністративна реформа як механізм протидії їй. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. 2013. Вип. 2. С. 263–273.*
 20. Козюк В., Крисоватий А., Савельєв Є. та ін. Новий світовий економічний порядок та глобальні виклики для України: колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 504 с.
 21. Користін О.Є. Економічна безпека. Національні економічні інтереси та загрози економічній безпеці України. URL: http://pidruchniki.ws/15290527/ekonomika/natsionalni_ekonomichni_interesi_zagrozi_ekonomichniy_bezpetsi_ukrayini.
 22. Кохан Г. В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз : монографія. Київ : НІСД, 2013. 232 с.
 23. Лавренюк Ю. Ф. Пріоритетні напрями антикорупційної політики України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2014. Вип. 1. С. 35-37.*
 24. Гобела В. В. Інституційні аспекти деофшоризації та легалізації національної економіки. *Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави : колективна монографія / За ред. д.е.н., проф. Ревак І. О. Львів : СПОЛОМ, 2021. С. 157–169.*
 25. Настюк В.Я., Бєлевцева В.В., Клок О.В. Адміністративно-правові проблеми протидії корупції в Україні : колективна монографія. Харків : Право, 2017. 216 с.
 26. Наумчук К.М. Особливості формування та реалізації Державної антикорупційної політики. *Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 4. С.134–138.*
 27. НБУ України : веб-сайт URL: <http://www.bank.gov.ua>.
 28. Онишко О. В. Оперативна система протидії корупції як складова правового механізму її попередження і подолання. *Науковий вісник*

Національного університету державної податкової служби України.
2014. № 2. С. 35–41.

29. Підбережник Н. Управлінські механізми запобігання та протидії корупції в країнах ЄС: досвід Польщі. *Ефективність державного управління* : Збірник наукових праць. 2013. Вип. 36. С. 158–165.
30. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>
31. Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2021-2025 рр. : Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
32. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 01.10.2022 р. № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
33. Прокопів Б. Стан та шляхи вдосконалення реалізації антикорупційної політики України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. №1. С. 152–156.
34. Самодай В., Ковтун Г. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. *Економіка та суспільство*, 2023, 49.
35. Сопілко І. М., Армаш Н. О. Корупція в Україні як спадщина радянського державного управління. *Наукові праці Національного авіаційного університету*. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2018. № 2 (47) С. 89–94.
36. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації / за ред. З. С. Варналія. Київ : НІСД, 2016. 576 с.
37. Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2015. №2 (10). С. 233–246.
38. Україна в міжнародних рейтингах : веб-сайт. URL: <https://uiamp.org.ua/ukrayina-vmizhnarodnih-reytingah>

39. Федорчак Х. Ю. Шляхи та форми удосконалення державної політики запобігання і протидії корупції в Україні: регіональний аспект. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 37. С. 196–203.
40. Франчук В. І. Концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання. *Комунальне господарство міст*. 2013. № 108. С. 271–179.
41. Чубенко І. В. Генезис поняття корупції. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. № 1. 2009. С. 113–118.
42. Швець Н.Р., Акритов А.А. Роль і місце фінансового моніторингу в системі державного фінансового контролю. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. № 3 (39). С. 3–9. URL: <https://ser.net.ua/index.php/SER/article/view/388/393>.
43. Яковенко Г.Б. Вимірювання рівня корупції: можливості сучасного етапу. *Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України* 2018. Вип. 4 (44). С. 169–174.
44. Ярмиш О. Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 144–155.